

**Tarbiya fani dars jarayonlarida diniy va badiiy
adabiyotlardan foydalanishning ahamiyati**

Hoshimova Shahnoza Umar qizi

Yoqubov Hayrullo

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrası 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayonida diniy va badiiy adabiyotlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiadi va yo'qolib borayotgan qadriyatlarning yoshlar axloqida shakllanishida yordam beradi. Peagoglar tomonidan bu adabiyotlarni yetarlicha tushuntirib yetkazib bera olish va o'quvchilarning yoshlariga munosib bo'lgan adabiyotlarni tanlash olish alohida e'tibor va mahoratni tashkil etadi .

Kalit so'zlar: Diniy, ommaviy, badiiy, hadis, dilektika, ijtimoiy, diniy-badiiy, detektiv, Qur'on.

Abstract: The use of religious and literary works in the educational process in educational institutions increases the effectiveness of education and helps in the formation of values that are disappearing in the morals of young people. It requires special attention and skill from educators to adequately explain these works and to select literature appropriate to the ages of the students.

Key words: Religious, popular, literary, hadith, dialectics, social, religious-literary, detective, Quran.

Аннотация: Использование религиозных и литературных произведений в образовательном процессе в учебных заведениях повышает эффективность обучения и помогает в формировании исчезающих ценностей в морали молодежи. Это требует

особого внимания и мастерства от педагогов, чтобы адекватно объяснить эти произведения и выбрать литературу, соответствующую возрасту учащихся.

Ключевые слова: Религиозный, популярный, литературный, хадис, диалектика, социальный, религиозно-литературный, детектив, Коран.

Dars jarayonlarida o'quvchilarning ma'naviy salohiyatini oshirish va tarbiyatizimini yaxshilash uchun dars jarayonlarida innovatsion texnologiyalardan tashqari diniy va badiiy adabiyotlar ham bir xil yordam bera olishi mumkin. Ta'lim jarayoni nafaqat ilmiy bilimlarni o'rgatish, balki talabalarga ma'naviy va estetik dunyoqarashni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Diniy va badiiy adabiyotlar bu jarayonda insonni ma'naviy jihatdan boyitib, uning ruhiy salohiyatini rivojlantirishda yordam beradi. Ular orqali talabalar yuqori ma'naviyat, axloqiy qadriyatlar va estetik go'zallikni his qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Diniy adabiyotlardan foydalanish. Diniy adabiyotlar insonni yaxshi xulq-atvor va ma'naviy o'sishga yo'naltiruvchi, axloqiy qo'llanma sifatida xizmat qiladi. Ular o'quvchilarga diniy qadriyatlar, muqaddas matnlar va insoniyatning dunyoqarashi haqida chuqur bilimlar beradi. Diniy adabiyotlardan foydalanishning asosiy maqsadi:

Axloqiy tarbiya: Din asosidagi qadriyatlar va o'gitlar orqali talabalar axloqiy mustahkamlik va to'g'ri xulqni o'rganadilar.

Ruhiy rivojlanish: Diniy asarlar orqali talaba o'zini anglash, iymon va sabr-toqat kabi ma'naviy qadriyatlarni qabul qilishni o'rganadi.

Diniy bilimlar: Qur'on, hadis, tasavvuf kabi asarlarni o'qish orqali diniy dunyoqarashni shakllantirish.

O'quvchilarning yoshlariga mos bo'lgan diniyadabiyotlar albatta O'zbekiston Respublikasi Musulonlar idorasi tomonidan tasdiqlangan bo'ladi. Jumladan, 1-sinfdan 4-sinfgacha bo'lgan o'quvchilarga diniy adabiyotlarni o'qitish mumkin, lekin bu jarayon juda ehtiyotkorlik bilan va yosh guruhining psixologik va ma'naviy rivojlanishiga mos tarzda

amalga oshirilishi kerak. Masalan, birinchi sinf yoshdagi bolalar uchun diniy adabiyotlar oddiy va tushunarli bo'lishi kerak. Masalan, oddiy axloqiy saboqlarni o'z ichiga olgan qisqa hikoyalar yoki ertaklarni o'qish mumkin. Bunday asarlar bolalarga yaxshi xulq-atvor, mehr-oqibat va yordam berish kabi qadriyatlarni o'rgatishda yordam beradi.

Ikkinchi sinf yoshdagi o'quvchilar uchun diniy adabiyotlarda axloqiy mavzularni yanada chuqurroq yoritish mumkin. Masalan, salomatlik, halollik, sabr-toqat va bir-biriga yordam berish kabi qadriyatlar haqida hikoyalar o'qitilishi mumkin. Diniy qahramonlarning ijobiy xulqlari, o'rnak olish uchun yaxshi misollar bo'lishi mumkin.

Uchinchi sinf yoshdagi o'quvchilar uchun diniy adabiyotlar orqali axloqiy va ma'naviy tushunchalarni chuqurlashtirish mumkin. Bu yoshdagi bolalar uchun diniy hikoyalar va qisqa ta'limiy asarlar, masalan, payg'ambarlar hayoti yoki diniy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi rivoyatlar o'qilishi mumkin.

To'rtinchi sinf o'quvchilariga diniy adabiyotlarni yanada kengroq va chuqurroq o'qitish mumkin. Bolalarga diniy falsafa, yaxshilik va yomonlikni ajratish, hurmat va adolat kabi qadriyatlarni tushuntirish mumkin. Shu bilan birga, axloqiy darslar va diniy tarixiy voqealar haqida kengroq ma'lumot berish mumkin.

1. "Bola odobi bilan aziz" Ziyovuddin Rahim
2. "Payg'ambarlar hayoti" (Muhammad Qutb) – Bu kitobda bolalar uchun Payg'ambarlarning hayoti soddalashtirilgan tarzda, lekin chuqur ma'noda taqdim etiladi. Har bir Payg'ambarning axloqi va hayoti, ular o'rgatgan diniy saboqlarni bolalar uchun tushunarli qilib bayon etilgan.
3. "Islomdagi axloqiy qadriyatlar" (Muntaha Al-Qubaysi) – Bu kitobda Islomdagi axloqiy qoidalar va qadriyatlar, masalan, halollik, adolat, sabr, mehr-oqibat kabi mavzular bolalar uchun yengil va tushunarli tilda bayon etilgan.
4. "Bolalar uchun Qur'on hikoyalari" – Bu kitob Qur'ondan olingan qisqa hikoyalar va voqealar shaklida bo'lib, har bir hikoya axloqiy saboqni o'z ichiga oladi. Hikoyalar bolalar uchun qiziqarli va o'rgatuvchi bo'lgan tarzda yozilgan.

5. "Islom va bolalar: O'rnak oladigan qadriyatlar" (Abdulloh al-Karim) – Bu kitobda bolalarga Islomning asosiy qadriyatlari, shuningdek, Payg'ambar (s.a.v.) ning sunnatlari va axloqlari haqida qisqacha va aniq ma'lumotlar beriladi. Kitob o'quvchilarga yaxshi xulqni o'rgatishda yordam beradi.

6. "Hikmatli so'zlar" – Bu kitobda bolalar uchun qisqa va oson tushunarli hadislar va Qur'ondan hikmatli so'zlar keltirilgan. Har bir so'z yoki hadisning ma'nosi va uning hayotga tatbiqi bolalar uchun aniq va sodda tarzda izohlanadi.

Badiiy adabiyotlar insoniyatning fikr va hissiyotlarini ifodalovchi, estetik go'zallikni anglashga yordam beruvchi asarlardir. Ular orqali o'quvchilar nafaqat til va nutqni rivojlantiradi, balki madaniy qadriyatlar, tarixiy voqealar, insonning turmush tarzi haqida ham chuqur tasavvurga ega bo'ladilar.

Birinchi sinfdan to'rtinchi sinfgacha bo'lgan o'quvchilarga badiiy adabiyotlarni o'qitish mumkin. Har bir sinf uchun badiiy adabiyotlarni tanlashda, yosh guruhining psixologik xususiyatlarini, fikrlash darajasini va tilni tushunish qobiliyatini hisobga olish lozim.

Birinchi sinf o'quvchilari uchun badiiy adabiyotlarni o'qitishda o'quvchilarga sodda va qisqa hikoyalar, ertaklar va she'rlar tanlanishi kerak. Bu yoshdagi bolalar uchun hikoyalar yoki ertaklar orqali axloqiy saboqlarni berish mumkin. O'quvchilarga hayotdagi yaxshi xulq-atvorlarni o'rgatish maqsadida, bolalar uchun mo'ljallangan qisqa she'rlar va erkin vaqtlarda o'qiladigan hikoyalar juda foydali bo'ladi.

Ikkinchi sinf o'quvchilari uchun badiiy adabiyotlar yanada boy va qiziqarli bo'lishi mumkin. Bu yoshdagi bolalar uchun qisqa hikoyalar, ertaklar va she'rlar orqali ularning tasavvurlari va fikrlarini rivojlantirish mumkin. Ertak va hikoyalar orqali axloqiy saboqlar, ijtimoiy muammolarni tushunish va xalq og'zaki adabiyoti namunalari bilan tanishtirish foydalidir.

Uchinchi sinf o'quvchilari uchun badiiy adabiyotlar yanada murakkab bo'lishi mumkin. Bu yoshdagi bolalar uchun xalq ertaklari, adabiy hikoyalar va qahramonlarning

ijobiy xulqlari haqida yozilgan asarlar yaxshi mos keladi. Hikoyalar orqali o'quvchilarga insoniy qadriyatlar, halollik, do'stlik, va vatanparvarlik kabi tushunchalarni o'rgatish mumkin.

To'rtinchi sinf o'quvchilari uchun badiiy adabiyotlar yanada murakkab, ko'proq tafsilotlar bilan taqdim etilishi kerak. Bu yoshdagi bolalar uchun qisqa romanlar, adabiy asarlar, xalq adabiyotidan namunalar, shuningdek, hikoyalar va she'rlar orqali o'quvchilarni ijodiy fikrlashga, tahlil qilishga va matnni chuqur tushunishga yo'naltirish mumkin. Ularni hikoyalar orqali o'z fikrlarini bayon qilishga, turli personajlarni tahlil qilishga o'rgatish mumkin.

Pedagoglar bu jarayonda quyidagi adabiyotlardan foydalanishlari mumkin

Bolalar uchun tavsiya qiladigan badiiy adabiyotlar quyidagilardan iborat, ularning har biri bolalar tasavvurini rivojlantirish, axloqiy saboqlar berish va estetik dunyoqarashni shakllantirishda yordam beradi:

1. "Bolalar uchun hikoyalar" – Erkin Vohidov

Ushbu kitobda Erkin Vohidovning qisqa, o'quvchilarga tushunarli va qiziqarli hikoyalari keltirilgan. Bu asarlar bolalarga axloqiy saboqlarni o'rgatish va ularga yaxshi xulq-atvorni namoyish etishda yordam beradi.

2. "Qizil gul" – Abdulla Qodiriy

Abdulla Qodiriy tomonidan yozilgan "Qizil gul" asari bolalar uchun mo'ljallangan bo'lib, u xalq ertaklari va qiziqarli voqealarni o'z ichiga oladi. Kitob bolalarga sadoqat, do'stlik va adolat kabi qadriyatlarni o'rgatadi.

3. "Besh navoiy" – Alisher Navoiy

Alisher Navoiyning badiiy asarlarini bolalar uchun o'qish, ularning ma'naviy dunyosini boyitishda muhim rol o'ynaydi. "Besh navoiy" kitobida Navoiyning xalq og'zaki adabiyotidan olingan hikoyalar mavjud bo'lib, bu bolalarga adabiyotga mehr uyg'otadi.

4. "Alibek va O'rikbosh" – Ato Mullajonov

Ushbu kitobda Ato Mullajonovning bolalar uchun yozgan hikoyalari keltirilgan. Kitobda o'quvchilarga o'zaro yordam, do'stlik va mehnatsevarlik haqida saboqlar beriladi.

5. "Tiriklarning o'limi" – Said Ahmad

Bu asar bolalarga hayot va insoniyat haqidagi eng yaxshi axloqiy saboqlarni o'rgatadi. Said Ahmadning ushbu asari bolalarga haqiqiy hayot haqidagi tushunchalarni o'rgatish uchun juda yaxshi asar bo'ladi.

6. "Bolalar uchun she'rlar" – Muhammad Yusuf

Muhammad Yusufning bolalar uchun yozgan she'rlari o'zining sodda va tushunarli tili bilan ajralib turadi. Bu she'rlar bolalarga nafaqat estetik go'zallikni his qilish, balki yurt sevgisi va vatanparvarlikni o'rgatadi.

Xulosa. Ta'lim muassasalarida diniy va badiiy adabiyotlar bilan uyg'unlashtirilgan dars eng samarali dars bo'ladi. Jumladan maktab darsliklarida ularda yetarlicha kichik-kichik parchalar keltirilishi orqali o'quvchilartomonidan ularni to'liq o'qib chiqish qiziqishini uyg'otish mumkin. Qolaversa darsliklarda ta'limmutaxasislari va ekspertlari tomonidan kiritilgan ushbu parchalar har tomonlama xavfsiz va ta'lim standartlariga ham mos bo'ladi. O'quvchilar uchun tavsiya etilgan Bu kitoblar bolalarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga yordam beradi, ular uchun qiziqarli va foydali bo'ladi. Har bir asar o'zining o'quvchiga mos uslubi bilan bolalarni o'ziga jalb qiladi. Ta'lim jarayonida diniy va badiiy adabiyotlardan foydalanish talabalar uchun ko'plab foydali jihatlar yaratadi. Bu adabiyotlar nafaqat bilim olishni, balki insonning ma'naviy va estetik rivojlanishini ta'minlaydi. Diniy va badiiy adabiyotlarni to'g'ri va o'rinli qo'llash ta'lim jarayonini samarali va mukammal qilishga xizmat qiladi. O'quv dasturiga diniy va badiiy asarlardan namunalar kiritish. Diniy va badiiy asarlarni tahlil qilishda muhokama va diskussiyalar o'tkazish. O'quvchilarni o'z fikrlarini bayon qilishga, ijodiy ishlarga rag'batlantirish. Agar darsning maqsadi va mavzusi diniy nuqtai nazardan ko'proq qiziqтира, bu metodlar yanada samarali bo'lishi mumkin. Muhimi, diniy adabiyotlardan foydalanish o'quvchilarga nafaqat ilm, balki ma'naviy o'sishni ham ta'minlashi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Ta’lim va tarbiya” Ishoqjon Muhammadjon o’g’li - T.: “Hilol Nashr”, 2021.-568 bet
2. «Tarbiya fanining metodik asoslari.» Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 2020.
3. Nazarov A. «Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar.» Toshkent, 2021.
4. «Interaktiv ta’lim metodlari.» Toshkent: O’qituvchi, 2020.
5. Qodirov B. «Axloqiy tarbiya asoslari.» Samarqand, 2019.
6. Abdulla Avloniy. Turkiy Guliston yohud axloq. Toshkent. “O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi”, 2004. 5-bet
7. Sharipov N. «Didaktik o‘yinlar nazariyasi va amaliyoti.» Toshkent, 2022.